

znanstvenu zajednicu već je prilagođen za širi krug čitatelja, što je i bila namjera samih urednica. S druge strane tu vidimo i određenu slabost Zbornika, jer je upravo u Hrvatskoj (koja ima veliku dijasporu) u znanstvenim krugovima slabo zastupljena i prepoznata problematika iseljeništva i povratništva poglavito u znanstveno-interdisciplinarnoj perspektivi. Stoga je nužna duboka uronjenost u problem kroz analitičko-metodološku operacionalizaciju, sintezu i komparaciju kako bi se ove teme nametnule i zadobile zasluženo mjesto, znanstvenu utemeljenost i legitimnost.

Marina Perić Kaselj

Anita Sujoldžić, ur.: *Antropološko nazivlje*

Zagreb: HAZU – Hrvatsko antropološko društvo, 2013., 354 str.

Rječnik *Antropološko nazivlje* jedan je od rezultata dvogodišnjeg projekta „Izgradnja temeljnog nazivlja u antropologiji“ (ANTRONA) Instituta za antropologiju. Kao dio većeg projekta izgradnje terminološke infrastrukture za normiranje hrvatskoga strukovnog nazivlja (STRUNA) i ovaj je rječnik određen standardiziranim načinima i načelima terminografskog rada, ali, kako to sugerira jedan od uvodnih tekstova (O. Orlić i L. Šimičić „Problemi prevođenja u terminografiji iz antropološke perspektive“), uz uvažavanje komunikacijskog, kontekstualnog te pragmatičnog vida terminologije ne bi li se prikazala složenost antropološkog specijaliziranog znanja. Zahtjevan posao izrade temeljnog strukovnog rječnika ili pojmovnika znanstveni je, kulturni, ali i politički poduhvat. Upravo će posljednji aspekt biti često istican motiv obaju projekata, i STRUNE i ANTRONE, premda obrazlagan znanstvenim i jezičnim razlozima. Političnost se stoga prvenstveno razumije kao skrb o nacionalnoj znanstvenoj komunikaciji i terminologiji kao izvoru znanja. U prilog tome ide i činjenica da je projekt STRUNA, kako piše na njihovim službenim mrežnim stranicama, pokrenut na inicijativu Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika te financiran od Hrvatske zaklade za znanost, dok je za nacionalnog koordinatora izabran Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, koji je odgovoran za terminološku i jezičnu pouzdanost. Prema istom izvoru u STRUNU je dosad uključeno dvadeset različitih struka, a javnosti su dostupna nazivlja njih osamnaest, uključujući i antropologiju. Rječnik se sastoji od tri uvodna poglavlja, englesko-hrvatskog rječničkog dijela s 1529 engleskih pojmova (i ponegdje s njihovim istoznačnicama, kako za engleske pojmove tako i za hrvatski prijevod), slijedi hrvatsko-englesko kazalo s 2036 hrvatskih naziva te popis korištene i citirane literature. Natuknice sadrže definiciju pojma, oznaku vrste riječi te nerijetko napomenu i kontekst kojima se daju dodatne informacije o pojmu.

U uredničkom se uvodu (A. Sujoldžić „Znanstvena komunikacija i terminologija kao izvor znanja“) nastanak rječnika opravdava nužnim „razvojem znanstvene semantike kroz izradu terminoloških baza i razvijanje stručnog jezika i diskursa“, posebice kada postoji bojazan od ne uvijek opravdane dominacije engleskog jezika u znanosti, i tome posljedično „atrofije hrvatskog znanstvenog jezičnog registra“, od nekritičkog preuzimanja „angloameričkih znanstvenih modela“ te „otuđivanja znanstvenika od vlastitih sredina“. Terminologija se, stoga, „ne bavi nazivima, već znanjem koje oni priopćavaju i njegovom organizacijom unutar znanstvenih područja“. Imenovanje antropologije interdisciplinarnom znanosti, koja s prirodnim, društvenim i humanističkim disciplinama dijeli pojmove i semantičke odnose, u slučaju ovog rječnika djelomično označava i diskurzivno zaposjedanje tih istih disciplina, njihovih znanja i tumačenja. Preuzimanje četverolisne američke antropologije s lingvistikom, biološkom (fizičkom) antropologijom, arheologijom i sociokulturnom antropologijom opravdano je njezinim utjecajem na razvoj moderne antropološke znanosti, premda takva podjela nema svoje utemeljenje u domaćoj povijesti navedenih četiriju disciplina, kao niti u nacionalnoj znanstvenoj klasifikaciji. Mogući problemi koji proizlaze iz takve antropološke strukture očituju se u samoj terminologiji i njezinom normiranju, ponajprije za znanstvenike koje se disciplinarno prisvaja. Da su toga svjesni i priređivači ovoga rječnika vidljivo je iz tekstova koji prethode rječničkom djelu, a koji su objedinjeni naslovom „Muke po rječniku“. Napor da se prikažu pojmovne razlikovnosti „antropoloških disciplina“, a opet omogućiti koherentna znanstvena komunikacija, pomiren je alternativnim pristupom terminologiji koji je kontekstualan s obzirom na višeznačnost pojedinih pojmova i njihovo disciplinarno ishodište (O. Orlić i L. Šimičić „Problemi prevodenja u terminografiji iz antropološke perspektive“), zatim kompromisnim rješenjem da konačna definicija nekog pojma odražava najvažnije značenje koje leži u srži svih ostalih, vlastitim kreiranjem sustava potpodručja antropologije, kao i obilnim korištenjem bazne rubrike „napomena“ kojom se pružaju dodatne informacije za razumijevanje pojmova (J. Lah, A. Iveković Martinis i M. Jernej Pulić „Izgradnja antropološkog nazivlja – klasifikacija područja i izvori“). Posebice su, sudeći po objašnjenjima iz uvodnih tekstova, stručni suradnici ovoga rječnika imali problema s pojmovima koji se koriste u društvenim i humanističkim znanostima, odnosno, s onima koji dolaze s područja etnologije i kulturne antropologije. Tako će se u tekstovima napose objašnjavati pojmovi poput identiteta, kulture i multikulturalizma, etnografije i primitivizma te poteškoće njihova definiranja. No razrješenje pojmovne kompleksnosti nije posve svladano niti u uvodnom dijelu gdje se pojam etnografije, primjerice, tumači polisemički, kao posljedica različitih teorijskih tumačenja ili neslaganja različitih autora oko njegove definicije, a koje

je u konačnici, u rječničkom dijelu ovog izdanja, definirano sveobuhvatno kao „sustavno prikupljanje podataka o kulturnim obilježjima određene zajednice metodom promatranja sa sudjelovanjem“ (124). Kompromisno rješenje ove definicije svoj očiti nedostatak nema toliko u preciznosti definicije, koliko u ispuštanju iz vida da se ne radi o profesionalnom nesuglasju oko jednog pojma, već o njegovu razvoju i kritičkoj interpretaciji. Na metodološkoj razini ponuđena definicija bila bi tek dio točnog odgovora, i to onog koji je vrijedio prije tridesetak godina. Problem pojmovnog sažimanja u nekim slučajevima dovodi do stručne (etnološke ili kulturnoantropološke) slabe upotrebljivosti definicije, kao na primjeru pojma *power/moć* „sposobnost postizanja ciljeva ili utjecaja na druge“ (230). Nadalje, rječnik će biti tek donekle od pomoći prilikom čitanja starije etnografske građe u kojoj se nalazi niz arhaičnih naziva, poput *umicanja divojaka silom (bride capture/otmica mladenke)*, *dota/prćija/vijeno (dowry/miraz)* ili nimalo kad opisujemo, primjerice, simpatičku magiju, karneval/poklade/mesopust, etnologiju svakodnevice itd. Moguće je da bi se ovakvo ustrajavanje na usko disciplinarnom definiranju pojmova razriješio specijalističkim rječnikom pojedinih disciplina, u ovom slučaju etnologije i kulturne antropologije. Doista, etnolozi i kulturni antropolozi nemaju tako sustavan rječnik poput ovdje recenziranog, niti su bitno doprinijeli stvaranju referentnog okvira svoje struke na ovako predloženi način. Ozbiljnija zamjerka ovom rječniku stoga više ide k nedostatku suvremenih kulturnoantropoloških pojmova, koji bi pokazali specifičnosti razvoja i dosega struke, interdisciplinarnost koja nije nužno vezana za predloženu američku strukturu antropologije te paradigmatičke promjene u posljednjih dvadesetak, pa i više, godina. Za čitanje suvremenih etnoloških i kulturnoantropoloških tekstova tako ćemo i dalje više posezati za *Pojmovnikom suvremene književne i kulturne teorije V*. Bitija ili nekim stranim kulturnoantropološkim rječnikom ili leksikonom u kojem ćemo naći pojmove poput ugniježdenog orijentalizma, autoegzotizacije, *malestream* istraživanja, episteme, feminističke epistemologije ili antropologije nade, kao i podatke o znanstvenicima i praktičarima koji su izumili neki pojam ili ga kritički obradili.

Recenzentska kritika ipak mora priznati da je rječnik *Antropološko nazivlje* plod zahtjevnog i delikatnog rada, žanr koji ima svoja stroga pravila te je, zapravo, nikad završiv posao izgradnje jezične stručne baze. Stoga, unatoč etnologima i kulturnim antropolozima manjkavim rješenjima, treba ukazati na važnost ovog izdavačkog poduhvata, posebice u smislu jačanja hrvatskog znanstvenog registra, osmišljavanja pojmovnog aparata kojeg smo dosad po inerciji koristili na engleskom jeziku te interdisciplinarnu standardizaciju.

Tea Škokić